

GAZETA LITERARĂ

Pag. 4-5
DOUĂ DECENII DE LA
MOARTEA LUI
LIVIU REBREANU
Semnează: Șerban
Cioculescu, L. Raicu,
Mihail Sorbul

Anul XI Nr. 36 (547) Joi 3 septembrie 1964

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

8 pagini 50 bani

PRIN BUCUREȘTI

(file de carnet)

OSCAR WALTER CISEK

Ar fi exagerat dacă a susține că Fundătura Sfinții Ștefan era pe atunci un fel de junglă. Nu era. Dar între pietrele de toate dimensiunile ale așa-zisului „pavaj” se desfășura iarba grasă, iar cele două trotuare înguste se pierdeau, ceva mai încolo, într-un adevărat desigur de bălării și oțetari. Pentru copilul care de obicei se juca în fața casei cu Nr. 7, clădirea cea mai admirată din apropiere era, fără îndoială, brăgăria de lângă depozitul de lemne al domeniului Costică. Lemnăria se învecina cu grădina și curtea noastră din mijlocul căreia creștea cel mai falnic dud al mahalalei, un colos impletit din șase trunchiuri, de grosimea unui pom sădit cu un veac înainte. Prin geamurile brăgăriei aveai ce vedea: un butoi de brăgă, domițe, pahare, blocuri de ghiață, acadete, pistil, halbușă, corăbioare și multe alte bunătăți. Acolo, în fața unei suprafețe alcătuită din gemulețe pătrate, copilul respira adinc: îi plăcea mirosul de năut și susan prăjit.

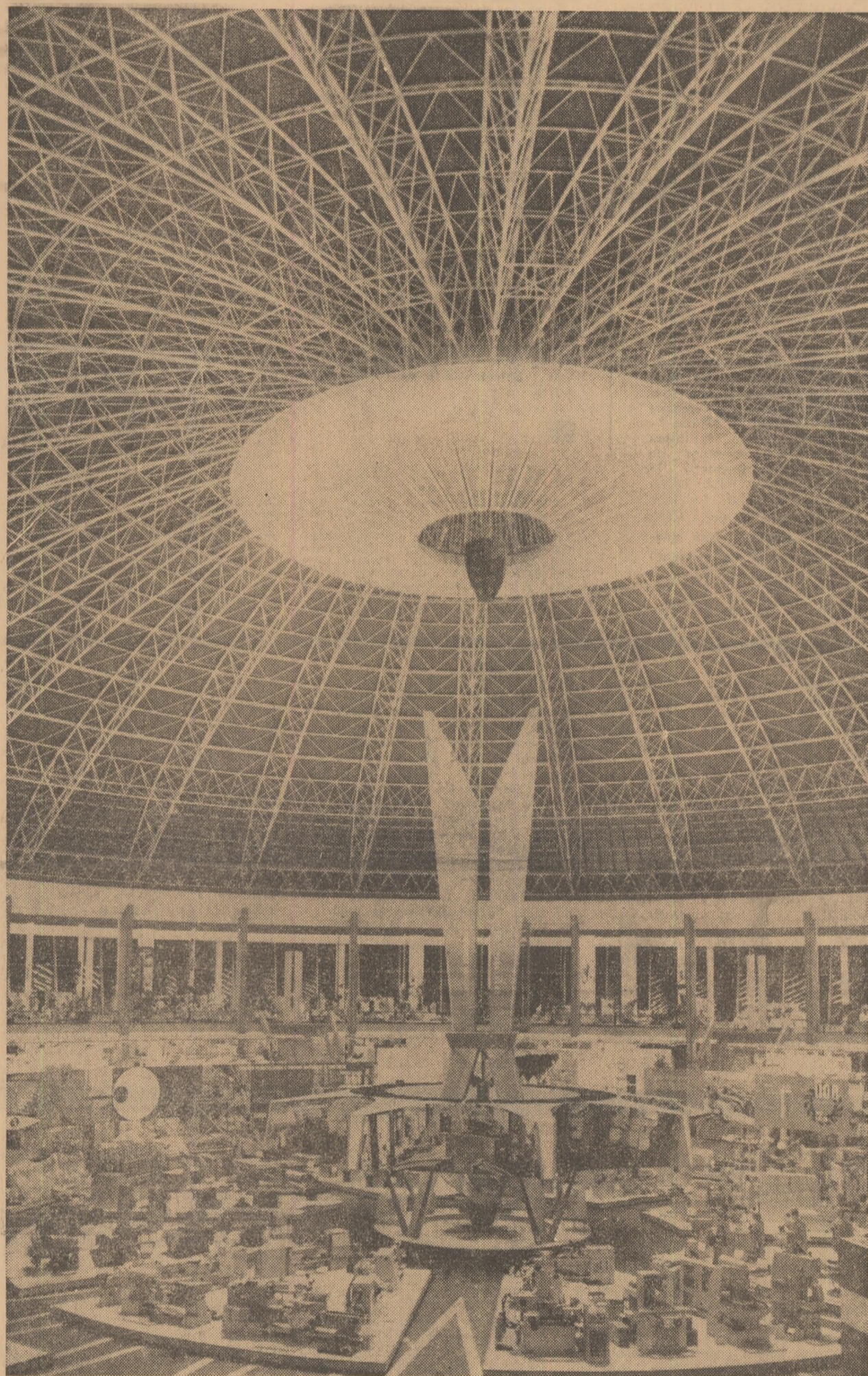
Dar evenimentul zilei era mai întotdeauna intrarea sacalei lui Vasile în fundătură și în curte. Atunci poarta închisă între uluci obosite se deschidea larg, mustața sacagiului flutura în vânt, un răchet întunecat îndemna copilul bălan la grabă, iar noi, odraslele dimprejur, eram fericiți să tragem de ham și să strigăm ca sacagii mult învâzâți de noi: Apă-ho, apă-ho.

Ultimele din apropiere erau patriarhale și caracteristice pentru toată atmosfera cartierului care se întindea din strada Popa Soare până în Popa Nan. Numele străzilor păstrau ceva din autenticitatea unor colțuri mai ascunse ale mahalalei. Pe maidanele sălbătice ale străzii Plantelor, alături de Sanatoriul doctorului Sutu, unde murise Eminescu, creșteau buruieni gigantice, în strada Lăniștei nu prea se pomenea gălăgie, iar, mai spre centru, treceam prin revărsarea de lumină a străzii Soarelui, când mă apropiam de piața Mare și de Hanul lui Manuc, adică de singura clădire de proporții cu totul neobișnuite, care, ascunsă după fațade insignifiante, ne mai oferă și astăzi o imagine fidelă și nespuse de sugestivă a Capitalei de la începutul veacului. precum au zugrăvit-o, în pagini pline de vrajă, Mateiu Caragiale și Ion Marin Sadoveanu.

Pe atunci toate complexele de viață oarecum urbane care se aflau dincolo de cimitirul Băntrețel, de bariera Ober, grădina lui Heliade, bariera Crivăț, Dealul Spirii și Moara Ciurel erau deseori batjocora cetățenilor din centrul Bucureștiului. Orașul încă nu intrase în faza de dezvoltare ulterioară. Viața încă nu pulsa tumultuos în jurul Ateliereilor Grivița și a podului Grant. Pe acolo treceam mai întotdeauna când plecam, împreună cu alți colegi de clasă sau în cohorte de cercetași, în excursii la Chitila sau la Buftea.

Insemnătatea pe care o aveau în anii aceia călări în viața de toate zilele, nu și-o mai poate imagina cetățeanul de astăzi. Orice piață orășenească, orice țigru nu constituia numai o îngrămădire de popor, dar și de cai, de uriașii amăsari flamanzi care trăgeau căruțele cu saci de cărbuni ale Uzinei de gaz până la birja de mare lux cu Nr. 1, care, în orele de după amiază, apărea, flancată de alte vehicule strălucitoare, pe Calea Victoriei sau chiar în fața Teatrului Național. Multimea măturătorilor de stradă corespundea așadar unei necesități firești, iar căruțarele lor de tînăchea răsunau, de dimineață și până seara, ca niște clopote posomorite, prin toate colțurile orașului. Parcă le văd și acum, șirurile celor două curse apropiindu-se în pas domol și legănate pe Hipodrom, de întinderile netede pe care se înalță astăzi Casa Școlii, uriașă clădire a Capitalei. Primăvara, când doream să uit de obligațiile severe ale Școlii Luterane, ședeam acolo pe o bancă, picior peste picior, citind în limba germană, ne-nămurate capodopere. Acolo am împărțit emoțiile dramatice ale „Judecătorului din Salamea”, acolo am răstăit pentru întâia oară „Convorbirile lui Eckermann cu Goethe”, proza unor scriitori ca Grillparzer sau Kleist și ediția

(Continuare în pagina 7)

Fotografia: GH. VINȚILĂ

MAGISTRALELE SOCIALISMULUI

FLORENȚA ALBU

Bogată ești, patria mea!
Luminile înalte tensiuni și bulgării din minereu de uraniu, imensele strunuri și tractoarele cetăți peste mări și țări, mirosul pînii noi în casă nouă, și piereștile „rază de soare” cu obrajii îmbujorați ca ai copiilor întorși din vacanță, pădurile cu pasul ciutelor și siluetele întunecate ale molizilor și fantasticele cetăți ale chimicilor; arhitectura imbinată, într-un stil nou, fantazia și omenscul; oțelul și magistralele energiei, scriind alături, în

doizeci de ani, civilizația socialistă...
Fructe și mașini, rodul aceluiași cult în august.

Străbăți cele aproape 100 de hectare ale parcului expoziției, închinată realizării economiei naționale, cu sentimentul că străbăți țara.

Nu e orăz, nu e sat care să nu-și fi trimis aici cartea de vizită... Cartea de vizită a mii de oameni și locuri, mii de monografii și biografii care să prezinte, în felul cel mai sugestiv, bogățiile create în anii noștri.

Ca reporter, ai cunoscut și gigantii industriei — Reșița, Hunedoara, Ploieștiul, Romanul sau Timișoara și marile șantiere ale electricității și recolectele ciuperci colectivizate... Dar ce imagine coplesitoare aduce ansamblul!

Sinteza pe care n-o poate realiza carnetul reporterului, o realizează expoziția anului XX. Impresia de armonie, de echilibru, pe care ți-o dă relieful țării, aici ți-o transmite relieful timpului.

Marele pavilion rotund reunește la baza lui, baza economiei noastre — industria metalurgică și electronică, industria construcțiilor și electronică, industria construcțiilor. Standurile te introduc aici în lumea metalului, tranzistorilor și automatizării, inovațiilor și întrecerilor...

În viitor, dezvoltate încă, în virtutea aceluiași ritm indicat de partid, realizat de muncitorii și specialiștii din aceste domenii.

Mașinile ca și cifrele, transmit un mesaj mai greu de primit decât de către nespecialiști; și totuși între standurile care aduc această bogăție în varietate — rulmenți și răboarele de țesut, rotorul-Kaplan al celor mai mari turbine hidraulice realizate la uzina reșițeană, alături de produsele „Tractorului”-Brasov, alături de produsele dezvoltării și îndreptățitului prestigiu de care se bucură România socialistă pe continent și în lume.

Trecînd printre mașinile de la parterul pavilionului, printre acele de motor, simț vizitatorului devine scolar; pasiul nevoia să-ți îndrepti umerii, să-ți ridici fruntea.

Nu, nu exagerez cînd afirm că trecînd printre standurile industriei noastre, vizitatorul simte demnitatea istoriei pe care o trăiește astăzi, cu țara.

Superlativul cifrelor se transmite în profunzime, superlativul poeziei, viselor de viitor. Producem, într-o lună, atât oțel, cât producea întreaga siderurgie a anului 1938; producem 160 de noi sortimente de utilaj petrolier, față de cele 25 ale anilor 1944; creșterea producției globale în industria chimică a înregistrat, față de anul „viril” de sută la sută al anului 1938, incomparabil 2300 la sută al anului 1963...

Cifre... Cifre de oțel care susțin cifrele celorlalte sectoare ale economiei, așa cum baza pavilionului expoziției susține floarea colorată a celorlalte etaje din expoziție.

La următorul etaj, consacrat agriculturii și economiei forestiere, te întâmpină o toamnă colectivă, în care grîul, peștii, peneții, piereștile și roșiile, porumbul milioanei de hectare semănate cu noile soiuri hibrid, strugurii aurii sau cei crepusculari țes bogatul chilim al cimpiei.

Mașinile agricole, de la cele mai noi tipuri de tractoare, acele „Universale”-650 și 651, combinele, semănătoarele, alături de cărțile de specialitate, de institutele de cercetări cerealiere.

(Continuare în pagina 7)

TUDOR ARGHEZI

Mamă Țară

Maică, mulți te-au dușmănit
Că ești neam blagoslovit.
Unde sapă sapa locul
Sare din pămînt norocul.
Ai pămînt și ape multe,
Vîntul stă să-ți le-asculte,
Și izvoare
Călătoare.
Crapii-n ele-s cît berbecii,
În pomi piersici cît dovleci,
Peștii de zahăr roșu,
În grîu spicul cît cocoșu.
Pui un bob, din el răsare
Mia de mărgăritare:

Dulce binecuvîntare.
Fiecare fir de vînt
Îl adie un deșcînt,
Fiecare stea de sus
Îl mîngie cum l-ai pus.
Noaptea-l coace și ea, luna,
Caldă lui întotdeauna
Și pe cîmp cu ceru-n față
Cîmpul pletele-și răsfață.
În adîncul lui tresare
Alta vatră de izvoare.
(Ți-a făcut destînlul semnului)
Untul negru, undelemnul.

Florissant, 23 August 1964

O ÎNSEMNARE

(din cuprinsul unor file lăsate de romancier soției sale)

marți 19 ianuarie 1937

Iar n-am scris nimic. Am ajuns să mă zbucium pentru început cu atîta stăruință încît îmi vine să cred că e o manie. Toată lumea care apare în acest început e clară, făcută, văzută, auzită, toată desfășurarea hotărîrî în linia ei, chiar cuvintele principalelor oameni îmi palpă în creieri, oamenii înșiși sint conturați cu trăsăturile lor fizice și sufletești — și totuși stau pe loc. De luni, aproape de ani de zile. E ceva îngrozitor. Nu știu unde am să ies. Sper necontenit că odată începutul realizat, restul va merge mai ușor, cu mai multă bucurie, altfel creația aceasta ar fi cea mai dureroasă și mai slăitoare.

Mai ales mă ostenește pierderea de timp fără măsură. Sint altele zeci, poate sute de nopți de veghe zadarnice. Însăși atenția, concentrarea dăătoare de inspirație nu poate lucra dacă mă frămînt pe loc. Cel mai mic lucru îmi distruge meditația. Îmi trec prin mințe mii de alte lucruri, numai fraza salvatoare nu vine, fraza care să fixeze ritmul adevărat.

Am venit în odaia asta de student tocmai ca să mă feresc de distrație, să n-am în jurul meu nimic ce mi-ar putea împiedica lucrul rodnic; nici cărți, nici ziare sau reviste, nici zgomote, nici măcar mincare.

Și totuși nu vine ritmul și fără el nu mă încumet să înaintez.

În sfîrșit să persistăm. Creația e și voință stăruitoare, ucigătoare, energie necîntită...

Am stat pînă la 3 și pe la 4 m-am culcat. La 7 m-am deșteptat. Și am avut o întâmplare care merită să fie notată cît mai complet. A fost prima mare spaimă a morții. Ar fi poate să spun, avertismentul morții... De cite ori mă culc, pînă să adorm vreau să mă gîndesc la începutul romanului care nu vine, sperînd mereu în minunea care mi-l va scoate din subconștientul meu. Meditația aceasta e de obicei foarte scurtă, fiindcă am norocul să adorm aproape îndată ce mă culc. Abia rareori mă zvîrcolesc și atunci foarte îndelung, fără o mă putea concentra asupra vre-unui lucru; sint adevăratele însoțimii, obositoare, enervante, istovitoare. Repet însă, foarte rare. De altfel insomnia aceasta vine după o așipire de citeva minute, uneori de o oră. Mă deștept din așipire și nu mai pot adormi. Aseară însă am adormit repede, normal... La 7 dimineața m-am deșteptat tocmai pe cînd mă întorceam de pe dreapta pe stînga. În acel moment de semi-somn mi-a trecut prin gînd: cu siguranță eu am să mor asfictat fiindcă o început să mi se scurteze respirația și uneori trebuie să respir adînc... Apoi deodată m-a cuprins o groază: ce-ar fi dacă, adormind acum, nu m-aș mai trezi deloc. E tot ce se poate mai verosimil. Mări în somn. Un atac de tuse sau așa ceva te face să-ți pierzi conștiința, etc.

Groaza mi s-a înălțat în inimă și a început să mă zgîlție. Nu era nici o durere, nimic, ci numai o spaimă

Ca orice muritor, și scriitorul — chiar poate mai des — parcurge și i se pare că percepe senzația sfîrșitului.

Soful meu, îmi amintesc că în trei-patru rînduri a simțit sub multiple forme acest fenomen, inevitabil în existența unei ființe și de neînlăturat din destinul tragic sau eroic al prototipurilor și eroilor în jurul cărora se încheagă și desfășoară viața prînsă atît de realist în romanele sale.

În special senzația sfîrșitului în ștreang m-a impresionat foarte. Era simbioza zguduitoare dintre realitate, afecțiunea fraternă, spiritul său creator și efec-

cumplită că am să mor, că totul s-a sfîrșit, că lumea asta s-a terminat pentru mine și încă fără ca să fi terminat baremi romanul, că nu voi mai apuca ziua, nu voi mai vedea pe Fanny, pe Puio, pe nimeni... Și ce oribi-l rămîne Fanny, fără nimic. Nici n-am făcut măcar un testament. Va trebui negreșit să fac...

Spaima era de fapt un fel de regret; nespuse de dureros pentru lumea asta sensibilă, fără nici un gînd ce poate fi dincolo. Aveam așa de mare siguranța că am să mor încă, vînd să nu mor aici, în adîncita asta străină, și socotind să mă scol, să plec, îmi ziceam că e inutil fiindcă am să mor alundecînd pe scări, sau că zînd sub tramvai, în sfîrșit că nu voi putea evita moartea — încercam să mă linișesc, spunîndu-mi că ceea ce fac e o prostie, că la urma urmelor dacă voi muri nu e nimic excepțional, că tot trebuie să mor odată și trebuie să primesc ideea morții cu sînge rece, cu interlecțiunea omului... În zadar, nu reușeam deloc să-mi risipesc spaima ceea nebună care mă slăia... Și iar ziceam: bietul Radu, care rămîne complet în vînt, ce-o să se oaleagă de el...

Siguranța morții care a venit mi-o certificam singur amînuindu-mi că și tata a murit brusca, la 51 ani. Te pomenești că am să mor și eu exact la vîrstă lui. Oare cite luni a mai trăit el peste cei 51 ani?... Am aprins lampa. Parcă s-au mai risipit puțin negurile amenințătoare, dar peste puțin va reînceput tot așa de intens. Îmi ziceam să adorm cu becu aprins, dar imediat, adăugam că nu, adormirea are să fie eternă. Atunci mi-a venit în gînd că poate asta e o formă de nebunie, poate cea mai crîncenă: a nu îndrăzni să adorm de frica morții și a muri prin epuizare. Acest gînd sporea spaima, mai ales că se plimba oarecum lucid prin sufletul meu. Totuși mi-am dat seama vag că nu poate fi nebunie și nu aveam măcar o carte sau ceva. Am descoperit ziarul și am început să citesc ca să-mi întorc atenția. După sfîrșiri de mai multe minute, am reușit să înțeleg foiletonul despre Constituția cehoslovacă. La 7½ am scăpat de teroarea asta unică. Am simțit ceva similar doar în somn cînd seriam la „Pădurea Spînzuraților” și apoi cînd aveam flegmon înția oară de eram cu febră mare și aiuram...

În orice caz a fost un „avant-gout” a ceea ce simte un muribund sau așa ceva... Pe urmă am adormit din nou normal.

La 11 m-am sculat și am ieșit după cafea, ziare franceze, cerneală, etc. La 5 am avut la radio comisia de anchetă. Am comunicat rezultatul comitetului.

Joi am o conferință la Constanța cu primăra mare. Miina trebuie să plec la țară să-mi iau manuscrisul, iar zile pierdute pentru scris. De altfel și acum: e ora două și eu încă tac însemnări aici. Ce să mai pot face la roman cînd în somn trebuie să mă culc ca să mă scol la 10? Doamne, Doamne, ce-o să mai fie cu romanul asta? Și ce frumoase lucruri am în suflet pentru cartea asta!

tele unei stări excesiv de febrile din cursul maladiei atît de grave parcurse în 1921.

De asemenea în alte dăți — dintre care și cea redată mai sus — romancierul a înregistrat — sau i s-a părut — atît fenomenul în sine cît și teama de moarte.

Și cu toate acestea omul valid, sănătos, care manifestă se pare o profundă turburare în aceste momente, a fost în clipile tristului și adevăratului său sfîrșit, de o liniște și împăcare, pe care nici acum după douăzeci de ani și niciodată, nu le voi putea șterge din memoria mea îndurerată.

FANNY L. REBREANU

soldatul cel mititel

Desen de NICA PETRE

Roșu Gheorghe era soldatul cel mai mic, nu numai din grupa sau din plutonul lui, ci din întreaga companie. Era atât de mic, încât abia reușise, la recrutare, să nu fie reformat. De fapt la început îl reformaseră, după ce mai întâi fusese amintit de două ori în doi ani și dacă în satul lui acest lucru n-ar fi fost socotit drept o dovadă definitivă de infirmitate, Roșu Gheorghe ar fi putut să ia imediat trenul de la centrul de recrutare și să plece în aceeași zi acasă. În aceeași zi însă, tot satul ar fi știut că nu e bun de armată și în primul rând fetele. Era originar de prin Banat. Așa se face că, dându-se jos de pe cîntarul medical și scăpînd din mîinile brutale ale medicului militar-șef din gura căruia recrutul auzise un fel de mormăitură care nu putea să însemne decît reformat (maiorul acela spusese reformă, dar tot aia era), Roșu Gheorghe nu ieșise din sală, ci se retrăsese mai încolo, făcut și trist, întinzînd cît puse de mult timpul împrăcătului. Cu ochiul lui pînditor de bănătean liniștit, observase însă că nimeni nu mai era atent la el și îi trecuse prin cap că nici măcar nu-l înscrisese cineva pe hîrțile acelea și că poate chiar reformarea lui, hotărîtă printr-o mormăitură absentă a celui maior, era o simplă întimplare. Și atunci se amestecase cu ceilalți care veneau la rînd, se dezbrăcase și se prezentase iar în fața comisiei. Maiorul-medic îl apucase de umeri, mormăise iar ca un urs, îl răsucise cu spatele și deodată se oprise din mișcare ca trîznit iar din gura lui căzuseră asupra recrutului groaznice injurături și răcnete de parcă i s-ar fi turnat acestui medic în cap o oală cu apă fierdă. Cum adică, și aici fuseseră enumerate cîteva sărbători religioase și grade de rudenie ale recrutului, și asociînd cu semn de întrebare modalitatea cu care fusese adus el pe lume de către mămăica, fusese întrebat cum... îndrăznește el să vie acolo și să-l păcălească el pe un medic, un maior, o comisie întreagă? Cu cine... crede el că are de-a face? Și urmasa iar o enumerare, în timp ce Roșu Gheorghe simțise pentru întia oară cam cît de tare poate fi o talpă de cizmă bine lustruită în dosul gol al unui om. Se dusese iar spre hainele lui și începuse să se îmbrace, fără să fie însă convins că va trebui să plece acasă. Nu putea să plece acasă, știa că după două amînări a treia oară vine reformarea și el nu înțelegea de ce să i se întimplă tocmai lui să fie reformat. Că doar nu era atacat! Se retrăsese mai într-un colț, dar tot acolo, în sală, scosese din flanelă pachetul de tutun de regiș, își răsucise neturburat o țigare. În acest timp maiorul acela continua să smucească și să examineze alte trupuri amintindu-și însă din cînd în cînd de întimplare și scotînd atunci injurături de uimire aproape admirative, cum era cît pe aci să-l examineze din nou pe dopul acela fără să-l recunoască...

Uitați-l că s-a așezat acolo jos în colț, dom-le maior, zisele la un moment dat un alt medic din comisie. Stă acolo și fumează, nu vrea să plece.

Maiorul se oprise iar din examinat, tot așa, ca trîznit, se uitase în direcția unde se așezase bănăteanul și stupefiat, ordonase:

— la vino încoace, mă!

— Leapadă țigarea, zisele un sanitar de alături.

— Urc-te pe cîntar, ordonă medicul-maior.

Roșu Gheorghe se urcă. Toată comisia urmări în clipa aceea acul indicator.

— Mai dezbrăc-te o dată, zise medicul și, în timp ce recrutul se dezbrăca, maiorul zise în franțuzește către un alt militar, un colonel care asistase făcut la toată scena:

— Il pèse beaucoup plus par rapport à son hauteur.!

— Il est trapu, zise colonelul. Admis! hotări el.

— Ești zbanghuiu, mă Roșule, vrei să faci armată? zisele atunci maiorul-medic cu alt glas, deodată protector și prietenos.

— Da, dom'maior, vreau, exclamase atunci și Roșu cu suflul la gît, înțelegînd că trecuse examenul și că va fi și el soldat.

— Vreau tu, dar o să încasezi la lopeți, mă Roșule, de-o să fie vai de zilele tale, mai spusese medicul.

Recrutul nu auzise bine și nici nu mai fusese atent la ceea ce se mai petrecuse. Abia mai țîrziu înțelesese el ce era cu aceste lopeți. Fiind atît de mic de statură, fusese, bineînțeles, pus la coada grupei; ar fi fost nepotrivit, împotriva regulii, să strice rîndul punîndu-l la mijloc sau chiar penultimul. Și la instrucție, cînd comandantul de grupă făcea stînga împrejur și ordona: „în spatele meu, adunarea”, coada trebuia să alerge și să se alinieze, în timp ce el înalți din fața comandantului nu făceau decît să se mute în spatele lui.

Exercițiul acesta era unul dintre cele mai rele pentru coada grupei, dat fiind rapiditatea cu care sergentul comandant își schimba poziția. „În spatele meu, adunarea”... Și abia se înșira grupa în spatele lui că, fulgerător, el făcea iar stînga împrejur și ordona: „în spatele meu adunarea”. Și iarăși, cînd grupa adunată ca un fir în spate, la distanța brațului unii de alții și comandantul se răsucea cu fața spre ei și credea că în sfîrșit acum el va ordona alt exercițiu, i se auzea comanda reinnoită, ca și cînd abia atunci ar fi pronunțat-o pentru întia oară: „grupă, în spatele meu adunarea”. Era o glumă pentru primii trei din capla ocolenici. Cei din urmă însă, după șapte sau opt comenzi de acest fel, începeau să gîfîie, sudoarea le îmbrobna frunțile sub capele, privirea începea să le sticlească de un soi de minie fără adresă, în timp ce o expresie de buimăceală și nedumerire se așternea pe chipurile lor. Ce era asta? Pentru ce tocmai ei, cei mai mici, cei de la coadă, să fie chinuți în felul ăsta, iar cei mai puternici, cei din față, să fie cruțați? Pentru că exercițiul nu se oprește, continua la nesfîrșit și nimic nu promitea că avea să înceteze cîrînd. Implacabil, comandantul de grupă făcea stînga împrejur, ridica mina în sus și ordona de fiecare dată în același fel: „grupă, în spatele meu, adunarea!” Sau doar atît: „în spatele meu, adunarea!” Sau alteori imperativ, cu o voce ruptă: „în spatele meu, adunarea!”. Fără pauză și fără alte explicații, pînă ce jumătate din coada grupei începea să dea semne de istovire. Atunci, fără să întrerupă exercițiul, sergentul ordona caporalului să scoată lopata Lineman și să treacă la coadă. Și abia acum începea adevăratul exercițiu cunoscut de contingentele vechi sub numele de „acțiunea lopeții Lineman”, adică plasarea ajutorului de comandant de grupă la coadă și supravegherea cu această lopată în mină a celor care nu executau comanda de aliniere în ritmul și în timpul ordonat. Cei din față o auzeau destul de des, dar n-o simțeau niciodată la acest exercițiu. În schimb, Roșu Gheorghe nu era ză să nu ia cunoștință cu ea acolo unde la recrutare maiorul îl făcuse să simtă cizma. Fusese o glumă cizma aceea, față de lopețile zilnice pe care le îndura. Pe chipul lui însă nu se putea citi buimăceala și indignarea care se putea citi pe al celorlalți. Numai deasupra sprincenelor lui negre și groase și

pe obrazul lui închis la culoare apareau broboane mari cît boabele de porumb. Pînă ce, într-o zi, observînd exercițiul, sublocotenentul se apropie de grupă și ordonă încetarea. El îl chemă la el pe soldatul Roșu, îi inspectă de sus pînă jos ținuta, îi inspectă arma și apoi se adresă caporalului:

— De ce lovești soldatul, caporal?

— Să trăiți, domnule sublocotenent, pentru că se aliniază prea încet, nu vrea să fugă, răspunde caporalul sigur de el, pocnîndu-și călcăiele.

Nu se obișnuia ca ofițerul să turbure tradițiile pe care contingentele și le transmiteau unele altora. Caporalul arăta liniștit, ba chiar avea un aer complice, fiindcă nu o dată, sub falsa protecție a unui grad superior, se ascundea adesea o cruzime și mai mare. Sublocotenentul era însă tînăr și comportarea lui nu era încă atînsă de rutină. De aceea pusese întrebarea. O simplă întrebare, după care promise apoi tăcut spre alte grupe, păstrîndu-și însă înfățișarea lui de militar care încearcă și reușește să-și slăbească sentimentele prea personale, lăsînd instrucția pe seama gradatilor, care știu ei ce fac. Totuși, din clipa aceea, caporalul nu-l mai lovea pe soldatul Roșu și cîrînd acesta atrase simpatia plutonului. Gradații începură să-l întrebe de unde e, cîți frați are și cite surori are, de ce e așa mic și atele de același fel. Tot așa de cîrînd se află că, deși mic cum era, soldatul Roșu era destul de rezistent, putea duce foarte liniștit pe umeri piese grele de mitralieră, ținea foarte bine la marșuri, la sete și la foame, nu se văta niciodată și mai ales nu purta ură nimănui pentru instrucția grea, foarte adesea nemiloasă și lipsită de sens, la care era supus ca recrut. Părea să fi înțeles cum se petrec lucrurile, fiindcă odată, în orele lungi de după amiază, cînd stăteau în curtea cazarmii și își curățau armele și unii dintre ei, ferindu-se de privirile gradatilor, oftau și injurau cu obidă armata și instrucția și pe cine o fi făcut-o așa a dracului. Roșu Gheorghe a ridicat fruntea și a zis cu accentul lui de bănătean:

— Acum injuri tu, mă, dar pe urmă te faci și tu gradat și o să fii mai al dracului ca alții.

La care nimeni n-a mai știut ce să mai zică și nici nu prea au înțeles ce-a vrut să spună Roșu Gheorghe prin aceste cuvinte.

La trei luni de zile de la încorporare, pe la sfîrșitul lui august 1944, soldatul Roșu ajunse să fie cunoscut de însuși comandantul batalionului în niște împrejurări care văzute de sus, de la comandament, nu erau dintre cele obișnuite. Pentru Roșu Gheorghe în orice caz nu deveniră neobișnuite decît mult mai tîrziu, cînd întregul lui contingent fu trimis pe front, în Ardeal, și noi, batalionul de cadre care instruisem acest contingent, nu mai stîturăm nimic despre el.

Compania din care făcea parte Roșu era can-tonată la Ulmeni, lângă Oltenia, în clădirea unei foste bănci. În seara zilei de 24 august, sergentul Iosif, comandantul grupei, intră în dormitor și anunță că era de patrulă și cine vroia să vie cu el să se prezinte caporalului Nistoroiu să-i dea un pistol-mitralieră și să-l caute pe el, pe sergent, la circumsa cutare, peste un ceas. Sergentul plecă și în grupă începu cearta. Caporalul lipsea și el. Fiecare îndemna pe celălalt, fiindcă toți erau rupți de oboseala instrucției și doborîți de somnul pe care bromul pus în mîncare recrutilor îl făcea ca de plumb. Și în timp ce ei se tot îndemnau și se justificau că ăla a fost de serviciu la masă, sau că ăla a fost nu știu unde, se auzi glasul potolit al lui Roșu:

— No, ducevecevică, mă, dormiți, că plec eu cu dom'sergent Iosif în patrulă!

Și foarte meticulos se dădu jos din pat. Își trase pantalonii, bocancii, își înfășură moletierele și ieși din dormitor cu țigara în colțul gurii.

Nistoroiu, magazinerul, rise cînd îl văzu.

— Mă, Roșule, vezi să nu te-apusce vreo fată de turul pantalonilor.

— No că nu m-apucă nimeni! zise Roșu în timp ce arma și dezarma automatul.

Caporalul îi dădu sacul reglementar cu cinci încărcătoare, îl puse să semneze de primire și soldatul plecă. Îl găsi pe sergent la locul indicat, care cînd îl văzu, tot așa, se dădu pe spate pe scaun și rise:

— Roșule, ha, ha, cine te-a trimis, mă, în patrulă cu mine?

— Eu am venit, dom'sergent!

— Mă, Roșule, tu ești un soldat pe care eu te-aș face frunțat dacă ai fi dom'căpitan! Bea și tu o țuică d-asta și hai să mergem!

Soldatul însă dădu din cap: nu vroia. Și nu se înțeluse de ce; nu-i plăcea nici un fel de băutură, sau nu-i plăcea băutura asta mîncătoasă?

Sergentul plăti, își luă la revedere de la ceilalți militari care umpleau circumsa mică de țară și ieși apoi în întuneric însoțit de soldat. Merșeră întâi în direcția opusă orașului Oltenia, se opriră într-o casă unde erau adunați flăcăii și fete din sat, fumără cîte-o țigară, apoi își continuară patrula înapoi, agale, cu automatele la umeri, în noaptea liniștită și senină de august. Mai aveau un ceas și terminau schimbul. Cînd ajunseră la capătul celălalt al satului se cam făcuse ora. Sergentul se oprî și zise:

— Mă, Roșule, du-te și te culcă, patrula s-a terminat. Te prezintă la sergentul Humă și îl scoli, eu rămîn p-acilea...

Și sergentul Iosif arătă cu capul spre o casă din apropiere, unde o lampă aprinsă arăta, după cît se părea, că era așteptat.

Dacă te întîlnești cu cineva, continuă sergentul, să nu-i spui că ești de patrulă, că o să te întrebe cu cine ai făcut și de ce ești singur...

Știi ce, ia-o pe-ai, pe drumul ăsta, și zaci drept la cazarmă... Hai, executarea!

Adică pe drumul acela, care ocolea centrul satului pe la margine, nu exista riscul să întîlnească ofițerul de rînd. Soldatul înțeluse și plecă. Mergea singur cum, se lăsase asupra satului o liniște desăvîrșită. Cu statura lui mică, înaintînd pe lângă gardurile. Roșu abia se vedea, ierburile mai mari de pe marginea drumului și în orice caz porumburii nemiscate pe lângă care trecea din cînd în cînd schimbînd traseul, îl acopereau cu totul.

Un soldat în nici un caz nu putea fi considerat. Așa gîndiră pe cit se pare și niște umbre din depărtare care ieșiră liniștite din porumb și își continuară drumul ocolind satul prin partea din spate care Roșu tocmai venise. Aceștia însă erau soldați adevărați, îl văzuseră probabil pe Roșu trecînd, dar nu se sînchisiseră de el. Erau soldați tăcuți, în uniforme străine și Roșu le auzi pașii și se oprî în liniștea aceea a nopții și înainte de a gîndi ceva se lipi instinctiv de un gard și alunecă la pămînt. Abia după aceea începu să se uite. Cine erau soldații ăștia și ce căutau pe-acolo? De cine se fereau ei așa și de ce erau așa de tăcuți? Și mai ales, unde se duceau? Nu cumva vroiau să ațace

pe cineva? Cu privirea țîntă la ei, Roșu înțeluse în cele din urmă că ăștia nu puteau fi decît soldați germani, fiindcă ieri se anunțase că s-a întimplat o mare răsturnare în conducerea țării și a armatei și că nemții sînt inamicii noștri. Cum nu cunostea bine geografia, Roșu se gîndi apoi că nemții aceștia țîntă și tîmici de aci nu puteau avea alt rost și altă intenție decît să atace satul și să captureze compania lui de grăniceri, săprînd pe toți în somn și să-i împuste. În clipa aceea chiar poate că o parte din ei s-au și apropiat prin porumburi de cazarmă și că nu mai e nimic altceva de făcut decît de dat alarma. Roșu își trase încet automatul de la umăr și îl întinse încet înainte. „Ce fac eu? se gîndi apoi în clipa următoare, trag o dată în ei și pe urmă o să fiu mort”. Tot atunci se auziră dinspre nemții adunați la marginea porumbului soapte într-o limbă care-i alunghă soldatului ultima îndoaială: avea înaintea lui o unitate de nemți care se pregăteau să atace satul. „Trebuie să trag în ei cu toate încărcătoarele pe care le am, să dau alarma și pe urmă să fug”, gîndi el.

Tot nu se dumirea însă ce era cu acești nemți ciudați. Nu păreau pregătiți de luptă de noapte, ieseau mereu, cite cinci, șase, din porumburi, șopocăiau între ei și traversau în fugă dincolo, dar nu în direcția intrării în sat, ci înainte, tot prin porumburi. „Vor să înconjoare tot satul”, gîndi Roșu și în clipa aceea hotărîrea lui se făcu mai sigură și mai limpede. Urcă încet gardul lângă care se lipise, alunecă dincolo într-o curte, trecu prin ea și le ieși nemților înainte. Se pîrî pe după un grup de salcimi, înarmă automatul și deodată deschise focul împotriva primului grup de nemți care traversaseră șoseaua. Trase îndelung pînă ce goli întreg încărcătorul, după care strigăte și răcnete înăbușite de furie se auziră dinspre porumburi. Dacă Roșu Gheorghe ar fi știut nemtește, cum știau unii din bănătenii lui mai isteți de prin satele cu populație săsească, poate că nu și-ar mai fi schimbat atît de liniștit încărcătorul, ci s-ar fi furtat și el auzindu-i ce spun și poate că și-ar fi pierdut cumpătul.

— Cine mama dracului trage? Am dat peste o santinelă? ordonă o voce.

— Nu, e un soldat izolat.

— Și unde e?

— E între salcimi.

— Intre salcimi? răniți prima voce. Atunci sînt eu chior, cu binoclu cu tot. Dacă ar fi un om acolo, l-aș vedea.

— E un soldat mititel, l-am zărit cînd a sărit gardul, dar n-am crezut că e soldat...

— Ocolii salcimii în liniște și curățați-l imediat, să nu fugă și să dea alarma.

Se auziră pași fugind, ocolind mereu satul, în timp ce încă dinspre partea cealaltă a porumburilor se auziră deodată orice mișcare. Roșu nu mai știu ce să facă și citeva clipe lungi se scursese într-o tăcere pe care nimeni nu o turbura. Deodată, se auziră iar pași care lu-gău și se vedea porumbul mișcîndu-se. Roșu Gheorghe își îndreptă automatul în direcția aceea și, deși știa că automatul său nu bate pînă acolo, deschise iar focul. Îl răspunde atunci cineva din porumb, tot cu foc automat, dar un foc îndir-jit, care era reluat în lant, clătînînd fără întrerupere, prin trageri succesive. Stăpînit de ideea lui că primii dintre ei care trecuseră drumul urmău să înconjoare satul și că grosul abia venea din urmă, Roșu părăsi salcimii care îl adăposteau și începu să fugă rînd cîntul satului în diagonală. Purcei gutînd, gîni zburăcînd, cîni lă-trînd speriați stîrni trecerea lui prin curțile și ogrăzile oamenilor. Dar nici țipenie de om. Și cînd ieși la marginea cealaltă a satului, gîfînd cu suflul la gură, se trînti la pămînt într-un gropan și cu capul afară începu să cerceteze locurile. Nu se vedea bine, s-ar fi putut însă auzi dacă n-ar fi fost larma cîntilor care începuseră să latre în tot satul. Cu mîinile tremurînd de încordare, Roșu își încercă automatul și trase jumătate din încărcător în direcția porumburilor. Făcu o pauză scurta, goli și restul, și încercă din nou. Nu se putea ca toate acestea să nu fie de ajuns pentru a alarma compania. Cîrînd însă, se sperie de tragera aceea și necontenit. La distanță de o sută de metri, el zări țîșnind în urma lui din porumburi umbre numeroase, care se culcară la pămînt și începuseră să tragă asupra lui. Mai aveau două încărcătoare și umbrele se apropiară de el pe burtă, văzuseră flăcări automatului care trăsese asupra lor și vroiau să-l facă să tacă pentru todeauna. Roșu sări din gropă, se rostogoli de citeva ori așa cum învățase la instrucție, adică să părăsească, încă culcat fiind, locul pe care înălă la țîntea deja, țîșni apoi în picioare și o luă la fugă retrăgîndu-se mereu pe marginea satului. După o sută de metri se trînti la pămînt, făcu o față și trase jumătate din încărcător. Nemții îl urmăreau și pieriră cînd în goană și se împrăștiară nevăzută și pierită cînd Roșu trase asupra lor. „Vor să mă înconjoare, gîndi el speriat, sau vor să mă facă să intru în sat ca să mă înconjoare ei satul”. Se rostogoli iar de pe locul său și țîșni din nou în picioare. Un foc viu îl urmări și fulgerător recrutul se aruncă la pămînt. Simțise că va fi curînd dacă continuă fuga. Mai aveau un încărcător. Și atunci se hotări. În loc să se retragă, pătîruse într-un fund de grădini, înapoi și după ce trase iar o jumătate de încărcător, o luă la goană prin curți. În cîrînd se făcu liniște. Soldatul Roșu ajunse la cazarmă abia trăgîndu-și răsufurarea, goana lui se oprî în fața corpului de gardă. Comandantul de gardă îl luă în primire, de unde venise și ce era cu el, alarmase plutonul și trimisese să-l scoale pe căpitan care se și apropia. Despre ce era vorba? Soldatul Roșu raportă că o unitate germană înconjoară satul și povesti, pe scurt, cum desoperise el acest lucru.

— Să mi se aducă imediat capul meu și încă unul pentru soldat, ordonă căpitanul. Compania să se pregătească de luptă. O grupă de cercetare să mă aștepte la marginea dinspre Dunăre a satului.

Și căpitanul, însoțit călare de soldatul Roșu, pieri în noapte spre marginea dinspre Oltenia a satului. O jumătate de oră mai tîrziu Roșu se întorcea și transmitea comandanților de pluton ordinul căpitanului. O unitate germană compusă din grupuri răzlete de mărimea unor plutone ocolea satul și încearcă să ajungă la Dunăre, să treacă în Bulgaria. Compania de grăniceri să le iaș înainte cu un pluton de mitraliere încercat în mașină, iar restul plutonului îi va urmări prin porumburi și va începe lupta.

În zori unitatea germană fu capturată și dezarmată. Fură aduși nemții la cazarmă, erau aproape două sute, dintre care aproape jumătate ofițeri și subofițeri. Faptul acesta, că erau mulți ofițeri printre ei, stîrni atît de tare curiozitatea trupei încît privindu-i așa cum erau, prizonieri și dezarmați, nimeni nu-și mai aduse aminte cum se petrecuseră lucrurile, cine dintre ei avusese meritul de a fi descoperit și mai ales de a fi deschiș, cel dintîi, focul asupra lor. Și mai tîrziu, cînd Roșu încercă să le povestească faptul, celor din contingentul lui, nu prea îl crezură, dar nici el nu se supără și nu înțeluse să fie crezut. Numai maiorul îl chemă, citeva zile după, cînd erau erau dezarmate astfel de unități germane, la batalion, la Oltenia, și îl puse să povestească și rise cînd auzi că soldatul nu știa că în apropiere curge Dunărea și că nu bănuise că într-acolo se îndreptau nemții.

NICHITA STĂNESCU

RIU PLUTIND

O, de-aș putea să-mi las aceste monotone impulsuri spre reverie cum îmi lasă tîmpla s-afîrse sub meduza înoptrării, vie, — aș planta în aer scări de apă cu trepte fluturătoare, cu ziduri mișcate,

și ne-am afunda în ele pînă la genunchi, pînă la coate, — dar e prea-nalt pămîntul, prea înalt și se destramă totul, în unde fîgunde și în insul mi se-albăstrește, se-ntunecă, și-un dor de greeri mă cuprinde.

TEI NOCTURN

Spre șerpuitul pom în sus prin seara afîrînd fișii la două case negre, dus, cu gîndul, gînduri regășii. Un fantomatic trup treceam prin ziduri și prin trunchiuri mari

și încă un copil eram printre-nțeleptii solitari care-au murit de-atunci lăsînd nocturnul tei, lemnoș cercel în la urechea serii balansînd un leagăn pentru dat idei în el.

MENHIR

Poate să-mi afle chipul, coasta, cînd vrea, cine vrea și calul și cîinele și nevasta îngropați în preajma mea și ploaia ce-o duc meteorii spre cîmpu-nverzit pin-la, os,

sub botul de lup singuratic, al orei, învădînd cum se moare frumos, — numai să aibe afia sobie și-n dînte tremurătura de stea, și o cu totul altă corabie dacă vrea, cine vrea...

MIOARA CREMENE

VERSURI DE SPUS CU O GHITARĂ

La geamul de peste drum e-o perdea vibrînd culori. Un bărbat sărută-o fată și eu văd iubirea lor. La geamul de peste drum e-o perdea portocalie. Amîndoi sînt: el și-o fată (alta, mi se pare mie). La geamul de peste drum joacă umbră și culoare.

Zice-se, așa-i iubirea, fluturată, schimbătoare. Dar de ce stau la fereastă nemiscată — de-i așa? Pentru ce stau la fereastă de decenii sau de veacuri — cine știe, de milenii? — și perdea-u-i cenușie, dreaptă, nemiscată, grea...

GRIGORE HAGIU

METEORITUL DE BETON

Urcînd solemn, cu-ncetul, spre cei doi netezi pînteni, vîind sonor în vale, în creastă-abia, abia dînd zvon, pe urma scrisă-n aer de vulturii cei sprinteni, din sine însuși crește meteoritul de beton. Frîngîile bătute de vînt pe stînci se-nșiră, — acolo se-nălțară constructorii să toie drum — par laturi lungi prin care toți zeei prinși fugid mătasea împletită pătîndu-le-o, din zbor, cu fum. Pe unde-mi umbli suflul, gîndind numai la tine, cercînd cu-o mină timpului, și tu, la fel cu el, oprit, din goluri niciodată să-nchipui lumi vecine, cînd sus pe Argeș dulce și-ntrig te poți găsi-nșirîți! Aici o să se-adune, măsoare, zi și seară, și o să treacă-n strune egal, cu albe tresăriri, iuteala, adîncimea de umbră și povară cuprinse-n imbinarea de rîuri năvălînd subțiri. Te bucură legenda mai nouă și deplină și-nvăță laolaltă, să-ți prinzi, cu apele-n baraj și partea ta de viață ce încă nu-i lumină, schimbîndu-i în putere albastrul, greul ei miraj.

1) Cîntărește mult mai mult țîntă de cit e de înalt.
2) E îndesat... Admis.

Pagini de istorie

Filmul Pagini de istorie este unul dintre cele mai impresionante documentare pe care le-am văzut realizate sub egida studioului „Alexandru Sahaia”. Tema filmului este lupta pentru cucerirea și consolidarea puterii populare în țara noastră. Zilele acelea sunt cum spune scriitorul, zilele vieții tale, zilele vieții noastre. Acest film își dă un sentiment tulburător, apropiat de ceea ce poezii numesc măreție. Fără să-și da seama de cauzi prin mulțimea care umple ecranul și simți că biografia ta este o moleculă de istorie.

Este o convingere pe care autorul scenariului și al regiei, Eugen Mandric, o face să crească de la o secvență la alta. Aceasta așa spune este și ambianța autorului. El nu vrea ca omul din sală să rămână spectator și încearcă prin toate mijloacele și izbutește din primele momente să transforme privitorul în părtaș, în coautor. Filmul are un suflu eroic, comentariul are o ardore aspră, imaginea dogete, montajul are uneori o tensiune patetică.

Când vorbește de trecutul de exploatare, autorul își organizează imaginea în numele unei indignări care ținește mai ales din rânile demnității omenești, a unei nemulțumiri nesocotite, sticle, hațușorilor. Procedul artistic folosit în această parte este, mai ales, montajul de contrast. Imaginea anului 1941 sînt destine și vioase. La mare, propendendă se prăjește estetic și trimite bezele soldaților care pleacă pe front. În sticla ochelilor, de soare se oglindesc valurile zgolbi. În momentul următor, imaginea se răstoarnă. Este ca și cum autorul ar spune: „Ați văzut paradisul, acum priviți infernul”. Și pe ecran apar alte documente ale anului 1941. La țara grînele sînt treierate de femei; oamenii care le cară în vagoane hitleriste n-au costume de baie, nici ochelari de soare. Cămașile le sînt zdrențuite și mersul este mersul unor ființe vlăguite. Cînd pe ecran apare un mormint cu o cruce strimbată și în picioare o femeie slabă cu un pîntec enorm, o femeie care a rămas împietrită la gura mormintului, comentariul refuză să mai adauge vreun cuvînt pentru că imaginea a spus totul.

Există în filmul lui Mandric un fel de refuz în fața frazelor frumoase, prea frumoase și prea poetice. Suportul principal al filmului este imaginea. Partea cea mai concludentă a filmului este imaginea, adică „materialul viu” și materialul viu are o elocință și o bogăție de zile mari. Arhiva Națională de Filme (reprezentant al ei pe generic este Dumitru Feroneag) a fost scoțiată în toate taințele și pe ecran au putut să apară imagini inedite sau aproape necunoscute, de un dramatism puțin obișnuit.

Există la un moment dat, o secvență despre bombardamentele din '43-44. Oamenii aleargă bezmetici și parcă nimic nu poate exprima mai dramatic absurditatea distrugerii, decît silueta aceea care traversează strada salvînd de la p'apăd — ce? — un manechin de ipsos dintr-un magazin de confecții. Femeia care este scoasă de sub dărâmături pare o imagine din Mexicul lui Eisenstein. La început, se vede o grămadă de moloz. Nimic altceva decît cărămizi sfîrșite. Dar cînd se dă la o parte cenușa și piatra, din fundul gramezii cu moloz apare un cap de femeie, un cap care se mișcă, un cap cu ochii deschiși și cu buze arzătoare. Cineva aduce o găleată și stropește cu apă buzele încinse și capul de femeie soarbe în neștire din palma necunoscută.

Anii luptei duse de poporul nostru sub conducerea partidului înainte și după 23 August, loama lui '44, primăvara lui '45, lupta pentru dobîrîrea

reacțiunii, pentru instaurarea unui guvern popular, au făcut să pătrundă în film un suflu romantic. Comentariul este însă și aici sobru, direct, iar imaginea, ritmul în care se succed secvențele și combinările montajului electrifică banda de celuloid. Tot filmul începe să fie dominat de ideea masei care pune săpînire pe stradă, pe orașe, pe țară, pe istorie.

Toate secvențele se încheag în jurul ideii că masele au avut tot timpul în fruntea lor o conducere de partid fermă și inteligentă. Chipul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej apare în mod firesc în cele mai înțelește momente ale luptei. Aceste fragmente de reportaj cinematografic au pe lângă o importanță valoroasă istorică și una excepțională umană. Gîndiți-vă numai la scena care-l arată pe tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej printre mineri, atunci la început, cînd Valea Jiului era încă valea plîngerii. Oamenii locuiau încă în colibe. Bătrîni care vorbește are obrazul topit, femeia are pe chip ceva nespun de trist, se simte cum suflă vîntul, se vede cum cad fulgi de zăpadă peste barăcile înghețate. Dar toată această convorbire exală o mare căldură. Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej îi ascultă concentrat apoi le vorbește și în privirile acestor oameni peste care a trecut ca un tăvălug umilînța se vede un licăr de speranță. Reporterul a surprins aici ceva unic. A înregistrat pe peliculă clipa în care s-a născut privirea increderei.

Fragmentele cinematografice despre primele manifestații după Eliberare, emană un farmec al autenticității pe care nici o reconstituire nu-l poate egala. Ceea ce apare impresionant în această energie omenască desu-lui 1941 sînt destine și vioase. La mare, propendendă se prăjește estetic și trimite bezele soldaților care pleacă pe front. În sticla ochelilor, de soare se oglindesc valurile zgolbi. În momentul următor, imaginea se răstoarnă. Este ca și cum autorul ar spune: „Ați văzut paradisul, acum priviți infernul”. Și pe ecran apar alte documente ale anului 1941. La țara grînele sînt treierate de femei; oamenii care le cară în vagoane hitleriste n-au costume de baie, nici ochelari de soare. Cămașile le sînt zdrențuite și mersul este mersul unor ființe vlăguite. Cînd pe ecran apare un mormint cu o cruce strimbată și în picioare o femeie slabă cu un pîntec enorm, o femeie care a rămas împietrită la gura mormintului, comentariul refuză să mai adauge vreun cuvînt pentru că imaginea a spus totul.

Există în filmul lui Mandric un fel de refuz în fața frazelor frumoase, prea frumoase și prea poetice. Suportul principal al filmului este imaginea. Partea cea mai concludentă a filmului este imaginea, adică „materialul viu” și materialul viu are o elocință și o bogăție de zile mari. Arhiva Națională de Filme (reprezentant al ei pe generic este Dumitru Feroneag) a fost scoțiată în toate taințele și pe ecran au putut să apară imagini inedite sau aproape necunoscute, de un dramatism puțin obișnuit.

Există la un moment dat, o secvență despre bombardamentele din '43-44. Oamenii aleargă bezmetici și parcă nimic nu poate exprima mai dramatic absurditatea distrugerii, decît silueta aceea care traversează strada salvînd de la p'apăd — ce? — un manechin de ipsos dintr-un magazin de confecții. Femeia care este scoasă de sub dărâmături pare o imagine din Mexicul lui Eisenstein. La început, se vede o grămadă de moloz. Nimic altceva decît cărămizi sfîrșite. Dar cînd se dă la o parte cenușa și piatra, din fundul gramezii cu moloz apare un cap de femeie, un cap care se mișcă, un cap cu ochii deschiși și cu buze arzătoare. Cineva aduce o găleată și stropește cu apă buzele încinse și capul de femeie soarbe în neștire din palma necunoscută.

Anii luptei duse de poporul nostru sub conducerea partidului înainte și după 23 August, loama lui '44, primăvara lui '45, lupta pentru dobîrîrea

o sapă și îl întinde soldaților cu un gest nepriceput. Este o siluetă de un fragment de secundă, o siluetă care apare și se topește instantaneu în tumultul general. Numai memoria refuză să o topească și o reține emoțional.

Documentelor de la parada finală autorul le preferă de cele mai multe ori documentele luptei care au precedat parada. În selecția materialului se simte de la un cap la altul al filmului preferința autorului pentru documente care surprind lupta poporului în aspectele ei cele mai înțelește, mai aspre, mai dure.

Filmul artistic poate privi cu invdie multe din imaginile acestea fierbinți și frustrate: miinile noduroase ale țărănului care bate țărșul, palmele groase care lărmăiează țărina (reformă agrară); pămîntul crăpat și sterp, oile scheletice adunate lingă o fiintină, viețuile deshidratate care ling picăturile prelinse din găleată (seceta din '46). Intr-adevăr, romanticismul acestui film nu are nimic dulceag. Elanul pe care îl transmite sălii e lucid. Emoția este tonică și bărbătească. Uitați-vă la noi — pare că ni se adresează tot timpul autorul. Tot ce se arată aici face parte din noi. Tot ce se povestește în aceste Pagini de istorie este tinerețea noastră. Fixați-vă bine pe reține aceste imagini. Priviți-ne cum arătam atunci cînd eram la începutul drumului. „Să ținem minte defilările în opinii” spune comentariul, și sentimentul cu care părăsești sala este că totul trebuie țînut minte. Și impresia răzăduită este forța cu care se impun atenției și memoriei noastre nenumăratele chipuri care alcătuiesc revărsarea. Masa nu este o mare de capete, ci o mare de oameni. Chipurile se urmăresc, privirile se urmăresc, așa cum te urmărește silueta unei țărânci. O țărâncă pierdută în mulțime, care are în mîncă doi erini. Ei țîne în mîncă ca pe

Caterina OPROIU

SUNET, LUMINĂ și mai ales VIAȚĂ

Unde își atinge virtuozitatea propriu său moment de culme și se sublimază în operă de artă? Unde trece simplul exercițiu mecanic, în manifestarea liberă de orice rigiditate, calitativ nouă, aparținînd esteticului? La asemenea întrebări pare a țînut să răspundă, concret, „Spectacolul festiv cultural-sportiv” de pe Stadionul Republicii, în seara de 24 august.

Luate în parte, „reprisele” difterelor virste — de la fetele de grădiniță pînă la militarii în termen, sau pînă la viitorii profesori de educație fizică, demonstrații de exerciții sau jocuri de supleț fizică, demonstrații de măiestrie coregrafică sau gimnastică. Fiecare reprezintă și mai mult sau mai puțin povestirea stilizată în mișcare a unui joc, a unui sport, a unei activități productive (Săvinești, Hidrocentrala Bicaz etc.) și ar putea fi examinate doar ca atare. Ceea ce determină însă saltul spre zona superioară a artei este efectul dobindit prin ansamblu, prin sublinierea expresivității fiecărui exercițiu în corelație cu cel de dinainte sau cu cel următor.

S-ar fi zis că un Titan, excepțional desenator și colorist subtil, și-a luat drept pînă arena, drept cărbune trupurile tinerilor gimnaști și dansatori, drept culori — reflectoarele și luminile. Și că, meru nemulțumit artistic, Titanul schimbă meru pînza, de dorul autoperfecțiunii. Dar Titanul nostru nu s-a dovedit doar un bun pictor, ci și un rafinat om de teatru. Evoluția eroilor săi avea nevoie de un decor — ca pe scenă — dar de unde să-l ia, să-l improvizeze? Ingenios, el a transformat tribuna II în fundal permanent și în permanentă, prestigioasă, schimbare de forme și culori, conturînd meru ideile de bază ale diverselor momente înfășurate.

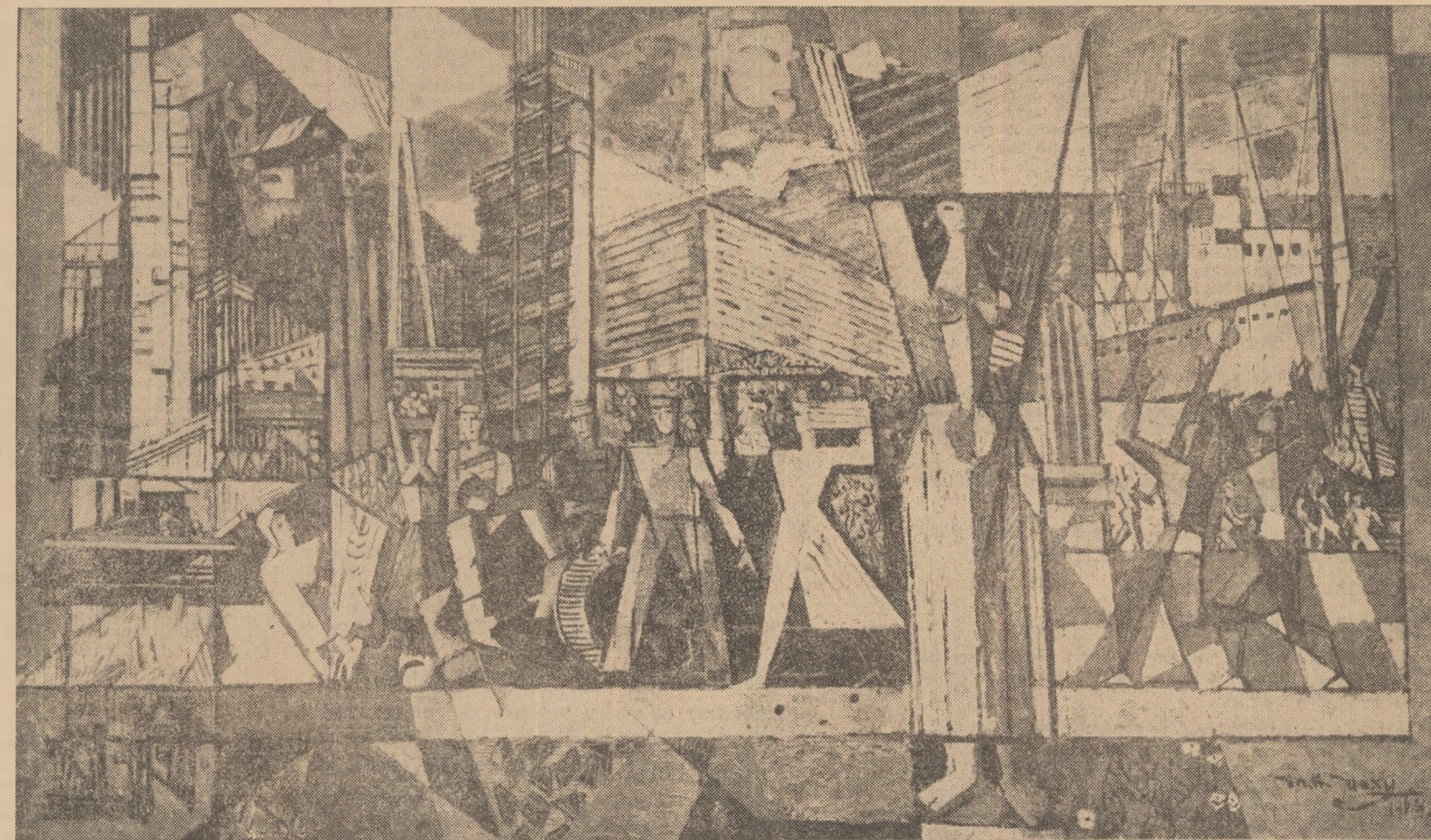
Omenirea are o străveche tradiție a spectacolului nocturn, organizat în jurul luminii — focul — și al sunetului — cîntecul. Față de privilegiul de la lumina zilei, noaptea aduce o altă calitate de linie, de contraste, de volume, de culori, și — vrînd nevrînd — un plus de... mister. Pe aceste considerente se bazează și cei care astăzi — la Paris sau la Roma, de pildă — obțin un spor de vizitatori ai monumentelor de artă prin așa numitele spectacole de „sunet și lumină”: sons et lumiere, sounds and lights, suoni e luci.

Cînd Goethe contempla, și seara, Coloseul sau cînd Michelet se lăsa închis peste noapte în acest amfiteatru, spre a-i descoperi frumuseți noi, el nu-l bănuia desigur că vor fi precursorii unei modalități de spectacol modern (tradiția anterioară a focurilor bengale, tot la Coloseu, între timp estinsese). În ce constă spectacolul de „sunet și lumină”: reflectoare mobile, schimbîndu-și meru filtrele colorate își plimbă incontinuu fasciolele pe arie arheologică sau arhitecturală destul de vastă, în timp ce o bandă de magnetofon face să se audă, de nicăieri, sau de pretutîndeni pasaje de muzică simfonică. Desigur, grandioarea nu i se poate nega nici acestei manifestări estivale.

Dar ceea ce spectacolul plin de „sunet și lumină” de pe Stadionul Republicii a avut revelator și decisiv în favoarea sa, a fost elementul uman. Zecile de mii de tineri au umplut uriașă scenă de viață! O viață tumultuoasă, bogată, amplă, pe potrivă celei de pe scena istorică. Viața unui popor harnic, creator și — cum au țînut să sublinieze mulți oaspeți — un popor mare!

Niciînd, parcă, n-au fost mai potrivite cuvintele poetului care vorbește despre poezie ca despre „un strigăt uman”. Intr-adevăr, poezia, caracter coral, „unanimitatea”, uluitoare prin grație și măiestrie, ale spectacolului din arena Republicii au pus încă o dată în evidență solidaritatea grănitică a poporului nostru în jurul Partidului Muncitoresc Român, căruia i-a fost închinat în semn de profundă recunoștință rarul spectacol de artă.

Florian POTRA

H. MAXY
Construcție

SPECTACULOSUL TEATRULUI REALIST-SOCIALIST

Un autor dramatic își mărturisea de curînd că l-ar pasiona să scrie o piesă care, tratînd aspecte de seamă ale vieții contemporane, să se exprime nu numai prin dialog ci și prin intermediul muzicii, dansului, pantomimei etc. Îl reține însă temerea că o asemenea lucrare va fi considerată minoră, bună pentru teatrul de estradă. Lășînd la o parte faptul că nici revista nu este un „gen minor” (deci cînd e slabă, dar în acest sens și o tragedie filozofică poate fi „minoră”), prejudecata amintită cu privire la anumite forme foarte populare și pătrundera lor în textul dramatic există. O discuție menită să contri-buie la înlăturarea acestei prejudecări mi se pare foarte necesară, deoarece este vorba de posibilități extrem de fertile, pe care dramaturgia noastră le folosește încă insuficient.

Indiferent de mijloacele de care se sîlștește, dramaturgia realist-socialistă este în esență o dramaturgie gravă, de idei, care dezbate probleme vîtiale ale omului în raport cu societatea. Chiar farsa nu se identifică pentru noi cu fleacul amuzant, cu fătăria. Ar fi greșit să se stabilească o graduație la calități și a arcerii în funcție de genul ales. Disprețul pentru spectacolul de largă popularitate și accesibilitate, diferențierea netă a acestuia de teatrul intelectual-subtil aparțin unei epoci în care erta scenei, refuzîndu-se maseilor și urmînd să intereseze doar publicul burghez își îngusta înțodată fața și mijloacele de expresie. Teatrul realist-socialist, adresîndu-se, nu unui parter de oameni picicșii, veniți să-și „omoare o seară”, ci unui public incomparabil mai numeros și în același timp mai serios, caută în mod firesc forme vii, colorate, forme care pot comunica direct și reliefat idei cu o mare sferă de circulație. Maiakovski a dat o imagine a luptei duse de revoluție împotriva reacțiunii sub forma unei bufonade — care acoperă de ridicol și de publicitate ideologia burgheză (Misterul Buff). Tot el a inițiat, la Baia — și nu fără teme — comedia „cu cire și foc bengal”. Brecht a scris Opera de trei pale pe muzică de jazz. Piscator în al său teatru politic, a folosit pe larg proiecțiile cinematografice. În Trandafirii roșii pentru mine de Sean O'Casey, una din scenele cele mai emoționante este aceea în care săracii care dorm sub podurile Dublînului au viziunea vitrolului de aur al orașului lor într-o societate

altfel orînduită; în cîntec, dans și poezie această anticipare îndrăzneată capătă dimensiunile unei adevărate sărbători populare.

Imbogățirea mijloacelor scenice ale dramaturgiei înaintate din secolul nostru, și în primul rînd ale dramaturgiei realist-socialiste, vine pe de o parte din contactul cu folclorul, mergînd uneori pînă la a lua drept punct de plecare basmul sau legenda populară (Lorca, Svaer, etc.). Pe de altă parte, nimic mai firesc ca o dramaturgie atît de sensibilă la dramele și imperatiile epocii ei, să fie influențată și în ce privește forma de unele genuri artistice care fac parte din viața spirituală a omului de azi: filmul, muzica ușoară, spectacolul de revistă, și așa mai departe. Cit despre arta circului, și a clowneriei în mod special, ea are proprietatea de a pune în lumină ceea ce Lenin numea odată (tocmai cu referire la clownerie) „absurditatea obișnuitului”. Intr-o epocă în care rînduile statornicite se dovedesc incompatibile cu dezvoltarea istorică, într-o perioadă deci cînd multe lucruri „obișnuite” se dovedesc dînt-o dată ridicole, virtuțile satirice ale clowneriei își găsesc o vie aplicație. Cred că aceasta explică în mare parte popularitatea lui Chaplin, de pildă. Iată deci cîțiva din factorii care cheamă arta teatrală contemporană spre forme de expresie complexe, dintre cele mai spectaculoase și mai atractive.

Se reînnoadă astfel tradiții care vin de la izvoarele teatrului, de la teatrul popular, tradiții care și-au găsit o nesfîșită dezvoltare în asemenea momente semnificative cum a fost teatrul elisabethan sau comedia dell'arte. Dacă spre sfîrșitul secolului XIX și la începutul secolului XX dramaturgia realistă a avut de cele mai multe ori tendința să evite elementele pronunțate spectaculoase punînd accentul exclusiv pe dialog, aceasta a fost desigur și o reacție la un anumit spectacol iefin, cultivat de teatrul boulevardier: spectaculosul decorurilor și costumelor de un fast exagerat, spectaculosul pitorescului, al femeilor goale și al efectelor senzaționale de duzină. În contrast cu această falsă strălucire scenică, dialogul bogat în idei, în nuanțe, forța de caracterizare a cuvîntului trebuia să-și recapete locul său predominant. De la Ibsen, Cheov, Shaw, Gorki, realismul modern a repus cu

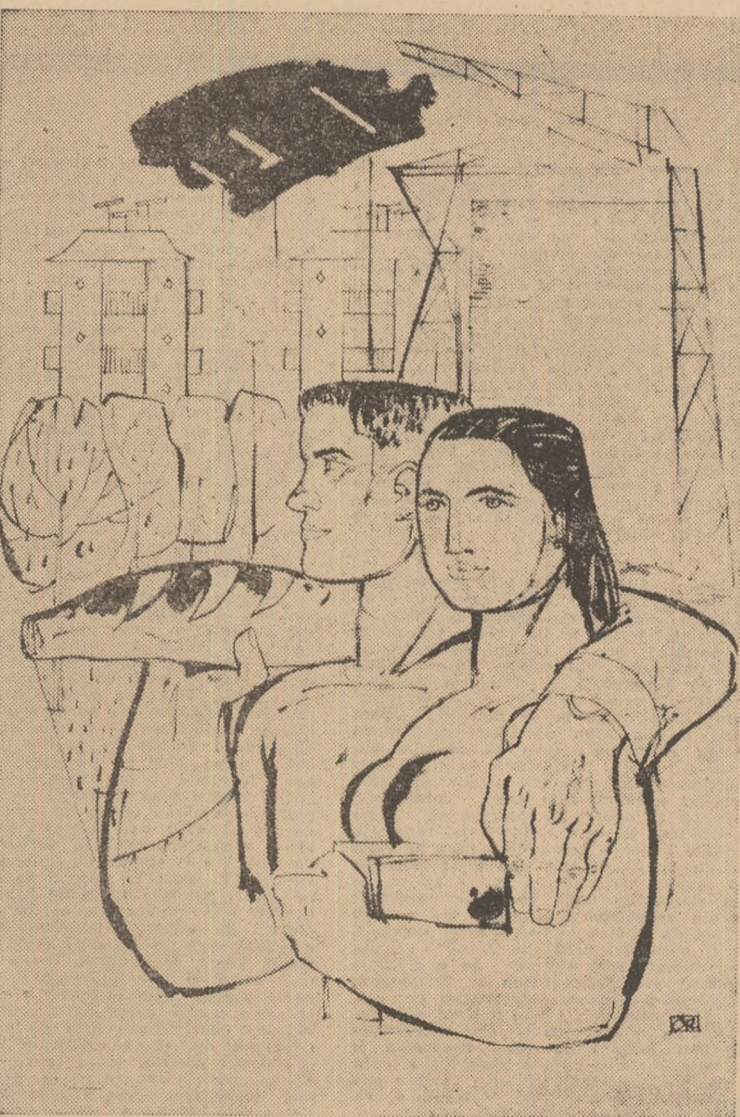
vîntul în drepturile sale legitime. Odată această bătaie cîștigată, nimic nu ne împiedică să lărgim arsenalul scenic, susținînd dialogul prin tot ce-l poate completa și nuanța artistic.

Dar aceste mijloace spectaculoase sînt cu adevărat expresive cînd fac corp comun cu învărât concepție artistică a piesei și derivă organic din ea, iar nu atunci cînd sînt supra-adăugate artificial, ca niște presupuse infumetură. Iată de pildă muzica de scenă. Ea sună uneori desuet, convențional, pentru că este introdusă de rezigor ca simplă „ilustrație”, în virtutea unor rețete devenite de mult clișeu (la fel ca unele clișee în gest sau dicție): un tremolo la scenele sentimentale, trompe pentru a sublinia avîntul eroiului, timpame care exploadează marcînd surpriza, etc. În locul unor asemenea ilustrații formaliste, care nu amplifică emoția ci o înecă în banalitate sau în locul comedioarei agrementate cu citeva cîntece la gîtară, nu este de o mie de ori preferabilă drama sau comedia muzicală, gîndită de la bun început ca spectacol în care textul și muzica se completează reciproc?

Pentru a defini psihologia spectatorului modern este de cel mai mare interes să ne gîndim la priza de care se bucură în mase spectacolul de music-hall, dansurile rîlmate, circul, filmul de aventuri. Comune acestor manifestări atît de deosebite în fond sînt conștința și claritatea expresiei vizuale, desfășurarea vie, antrenantă, care solicită nu doar contemplarea pasivă ci o participare plină de pasiune. Teatrul, fără a renunța la specificul său, poate primi sugestia valoroasă din aprofundarea acestor trăsături, acestor reacții colective ale publicului contemporan.

Prăgătirea tot mai multilaterală a unora dintre actorii noștri, care acordă o atenție crescînd expresiei corporale și exersării ei, entuziasmul unui mare număr de rezigori și al multor conduceri de teatru pentru experimentarea formelor noi, corespunderă unei bogate conținut, sînt de asemenea circumstanțe favorabile căutării și cultivării spectaculosului de esență populară — ca una dintre modalitățile interesante și viabile ale dramaturgiei realist-socialiste.

Andrei BALEANU

VLAD CRIVĂȚ

Tinerețea orașului

Cărți, slove și imagini

Geneva rezerva înlocuirea surprisă al noii și precedea aceasta care nu se mulțumesc numai cu noii multicolor al copiilor, de relaxare teatrală în Leman sau cu stela înlocuirea glorioasă a orașului de la lac.

Alăturîndu-se marelui număr de tîntui care vizitează Geneva pe jos și în amănunt, se-am fixat altele trecute încă un punct de cercetare pe harta orașului: Expoziția Internațională de Educație.

Făcînd parte, ca oșezare și oarecum ca o structură din marea spațiu urban și spiritual O.R.U. — UNESCO, această Expoziție aparține de fapt Biroului Internațional al Educației, fondat în 1923. O clădire mare înlocuirea de orbi și trandafiri, ca ferestrele deschise spre Alpi. Vizitatorul este întâmpinat la intrarea în Expoziție de o scară înlocuirea de orbi și trandafiri, ca ferestrele deschise spre Alpi. Vizitatorul este întâmpinat la intrarea în Expoziție de o scară înlocuirea de orbi și trandafiri, ca ferestrele deschise spre Alpi. Vizitatorul este întâmpinat la intrarea în Expoziție de o scară înlocuirea de orbi și trandafiri, ca ferestrele deschise spre Alpi.

Niciînd, parcă, n-au fost mai potrivite cuvintele poetului care vorbește despre poezie ca despre „un strigăt uman”. Intr-adevăr, poezia, caracter coral, „unanimitatea”, uluitoare prin grație și măiestrie, ale spectacolului din arena Republicii au pus încă o dată în evidență solidaritatea grănitică a poporului nostru în jurul Partidului Muncitoresc Român, căruia i-a fost închinat în semn de profundă recunoștință rarul spectacol de artă.

Florian POTRA

Dupa ce vizitam standurile celor 39 de țări din cele cinci continente, intrăm în sala manualelor școlare de limbi străine: cărțile românești de franceză, germană și engleză apar aici, din locul ocupațiilor celorlalte țări. Într-o încăpere, ca în Italia de mac răsună prin lanurile coopte de gîru.

O altă arză a clădirii adăpostește citeva documente privind Biroul Internațional al Educației. Ne opim asupra unei inscripții la lemn: „La 3 Septembrie 1939, Biroul Internațional al Educației a creat un serviciu de ajutor intelectual profesorilor de rîndob. Acest serviciu a trimis 50.000 de lucrări științifice și literare în lagărele de prizonieri din toate continentele”. Dedeușul, în celebra de limba închinată „Ajutorul intelectual profesorilor de rîndob” o serie poartă amagiă, la etigie, chipul lui Titu Maiorescu...

Trecînd cu pasul domol prin sălile de marmură și ușle de cristal, alături, la Biblioteca Internațională de Educație și se prezintă cele cinci Sectoare ale bibliotecii: Literatură pentru copii, Revistele pedagogice, Manualele școlare, Colecția generală de lucrări de educație și psihologie, Colecția privind educația comparată.

Cartea de școală pe care o răsfoiești, are învîntul pe ea copiii lui Ion și al Florică din satul pînă mai ieri neștutur de care a devenit, la Geneva, un important document de cultură. Slova tipărită în București atît pentru educația copiilor, a tînetului cîl și a vîrstnicilor, cartea mare cîl și cartea mică, se prezintă aici frumos, circulă și interesant.

Prin raturii înțîmîm două categorii de cărți românești: citava sînt vechi, din zilele de 1830 — calafălia, după 1945, prozopole, substanțiale, actuale, interesante și atîdgătoare.

— Care sînt ultimele tipărituri care v-au sosit din țară?

Domnișoara bibliotecară ne raspunde scoțînd din raturii Roumania două cărți: Limba română un manual pentru clasa a IX-a și altul pentru clasa a X-a.

„Cu toate că nu știu românește, răsfoind un manual de gramatică, am văzut că în vocabularul se face referință la călășii țării noastre mai mult și mai lămoșnic decît în școlile multor alte țări europene...”

Apricierea comparativă și calitativă a exactă, școlară, educația și cultura noastră contemporană reflectă seriozitatea și preocuparea complexă pentru pregătirea și formarea omului instruit, bine informat, cult și optimist.

Contast public actual: Toate zărele aceluiași comentară de citava sînt cu titlul mari difuzare pe sub mîna, elevilor din Midiul Francez, a subiectelor pentru tezele de bacalaureat: Sînt implicați școlarii, parții și profesori. În timp ce poliția anchetează, ministerele se acuză și opinia publică e contrariată, jumii implicați organizează demonstrații de twist și bossanova!

Caracăm în continuarea celorlalte și copierile cărților românești de lectură școlară de la Bibliotecă Internațională, la îndemîna în mai curînd în orice bibliotecă de școală și de familie, edicată în cite două și trei edicții, fiecare de cite sect de mil de exemplare, corespunderă la tot atîția cititori. Domnișoara bibliotecară sîlștebla pasionată: Dikens, Drelser, Brebranu, Arghezi, Pușkin, Cheov, Hugo, Brecht, Shakespeare...

Barufu T. ARGHEZI

NECROLOG GENEVEZ

A înecat subit din viață, zilele trecute, la 82 de ani, eminescul om de artă și cultură, Henry J. Reynaud, președintele Academiei Internaționale de ceramică din Geneva.

Datorită pasiunii lui artistice și îndelungatei lui străluciri depuse, a luat înțînă în cadrul muzeului Altona din Geneva, secția de Ceramică modernă și folodată Academiei Internaționale de Ceramică în jurul cărora s-au grupat artiștii din peste 50 de țări ale lumii, printre care recent și țara noastră.

Rămîne meșterul lumii și culturii universale, marea lui idee și inițiativa realizată, la parte, de a un popoare, și țări de pe tot cuprînsul globului, prin artă și prin științifici — prezînd dintr-o îndelungă tradiție artistică lumii oră și amănunțit cu expresii din cele mai îndrăznețe.

Pe mormîntul lui proaspăt, tot de lut fierbe permis să-și adăim cu un suspin și o floare românească.

B. T. A.

Geneva 29 august.

foldeana desfășurată rapid. Cu o artă care se revendică de la un profund realism el conturează net pozițiile antagoniste ale unor personaje cu totul tipice pentru realitățile contemporane ale Italiei.

Publicat și în traducere românească în volumul de schițe Signora coboară în lume și recenta Antologie de nuvele italiene contemporane, Domenico Rea și-a tipărit în volumul amintit, Regele și lustragiul, o antologie cuprinzătoare și reprezentativă pentru evoluția sa literară. Și în acest masiv volum de schițe, portrete și articole, scrise în ultimii 15 ani, el se dovedește a fi, ca și la începutul carierei sale scriitoricești, același atent și lucid observator al realităților napoletane. Inzestrat cu o rară putere de analiză și de pătrundere, Domenico Rea a izbit să străbată dincolo de vălul feerie pe care natura asferne peste unul dintre cele mai frumoase colturi ale planetei și să zugrăvească viața poporului italian din această zonă a Peninsulei, viață adevărată, departe de cufoarea pastelurilor și cromolitografiilor.

Încă o dată, astfel, Domenico Rea se dovedește a fi unul dintre cei mai buni cunoscători ai faimoaselor probleme a Sudului, care de altă dată zeci și zeci de ani nu-și găseseră rezolvarea, în posibilitatea de a se construi o viață mai bună pentru italienii de aici.

În paginile volumului său antologic, Napoli trăiește intens, o viață contradictorie și contrastantă de oraș al convențiilor literare, al turismului dirijabil, dar și al unei infinite mizerii. Este surprinsă și descrisă, cu deosebită forță de reprezentare, și trecerea orașului spre industrializarea rapidă sub toate aspectele complexe, sociale, politice și economice pe care o astfel de transformare le generează.

În paginile colorate ale cărții lui Domenico Rea încremăntă întreaga viață a marelui oraș al Sudului, palpită existențele a sute de personaje. Cele mai variate categorii sociale sînt surprinse cu o deosebită pătrundere. Iată-și astfel pe vizitatorii de răgușici sau de indulgenți, pe greviștii care lupă cu forțele poliției. Multe pagini sînt dedicate vieții cenușii și triste a femeilor de serviciu, care evadează din mizeria grea a satelor sau a mahalalelor, pentru a trăi mai bine, dar nu reușesc niciodată să-și implinească visul. Pagini „pitorești” alcătuiesc portretele de cerșetori, lucrate din trăsături sumbre, demne de a fi comparate cu cele ale tablourilor lui Goya.

Scriitorul știe să găsească în cele mai iradiante culori, atunci cînd zugrăvește toată candoura sufletelor simple ale țărânilor, înfîmțate de vîntul săgășugului civilizației tumultuoase a marelui oraș.

Cu rară finețe, Domenico Rea denunță și trista condiție a copiilor na-

politan, care după propria-i expresie: „crescuți în legea junglei”, învață să „îrăiască”, devenind hoti sau viciosi, îndeplinind meserii dincolo de forțele fizice și intelectuale ale vârstei lor, îmbătrînind precoce.

De cele mai multe ori Domenico Rea conferă personajelor sale simple forța de a visa, de a-și crea iluzii și speranțe puternice, dăruitoare de încredere, și sub semnul cărora se poate continua lupta pentru existență. Așa sînt personajele celor două fabule (le-am putea numi) L'Albero di Natale (Pomul de Crăciun) și Il re e il lustrascapo (Regele și lustragiul).

Folclorul napoletan, (caracteristic articolul despre grandaora și decadența canțonului napoletan), păpușile iubite, măștile comediei dell'arte, jettatura (deochiul), dansurile locale apar descrise pregnant de Rea, după cum sînt evocate în toată savoare lor mincărurile ori vinurile specifice Sudului.

Alte capitole vîi ale cărții au drept protagoniști pe pescari, care nu sînt deloc cîntăreții romanici popularizați de filmele de serie, ci oameni necăjiți, obligați să muncească din greu spre a putea trăi.

Foarte colorate sînt și paginile dedicate maladiei jorjilor de noroc, faimosului lotto napoletan, element de înțelegere a nădejzii în hazard, tot atât de necesară ca aerul sau apă.

Domenico Rea evocă și înfîmțirii cu personalități culturale ca Benedetto Croce ori dramaturgul De Filippo, considerat carne din carnea poporului napoletan; el schițează, cu mult gust și discernămint critic, portrete și medaloane consacrate unor scriitori populari ca romancierul Mastriani, poetul Giacomo sau chiar acriticii Sophia Loren. Un bun studiu critic poate fi considerat reconstituirea perioadei pe care marea scriitor trecentist Giovanni Boccaccio a petrecut-o la Napoli, perioadă caracteristică pentru optimism și forța de creație a celui mai de seamă narator italian.

Adevărate studii de sociologie sînt capitolele dedicate vechii și noi societăți napoletane, puternic colorate de literatură și reprezentative pentru orientarea lui progresivă.

Domenico Rea se dovedește un scriitor reprezentativ pentru orientarea actuală a prozei italiene care se apropie tot mai mult de realitatea socială și este tot mai pătrunsă de omenie și de omul înțelegător marilor colecții vișite umane supuse unei vieți dificile. Omul și problemele existențiale sale reale, sensul istoriei și evoluției sociale sînt motivele tematice principale ale acestor literaturi interesante și plină de vibrația actualității.

19 ANI DE LA PROCLAMAREA R. D. VIETNAM

SUAN ZIEN
KU HIUI KAN

Marea de orez Pescarii

In marea de orez confundător,
Eu, dulce-notător de spații mari,
De-a lungul și de-a latul ați măsor
Acele valuri, alții și arar.

M-a semănat vîntul înapoi și înainte,
Înto pîntrele creste duioase de mătoș.
Germinează orezul. Ce ciudate cuvinte
Semînțele își spun, prietenoase!

Sămînta... În fiecare e un strop de sudoare.
Orice sămîntă înseamnă un destin;
În pămînt, ele vorbesc despre soare
Și apă și cer multi-senin.

Înto pîntre valuri și cînt
Acele culori, focul lor viu:
Aurul în verde bîfînd,
Verdele cum trece în aurii.

Mă plec în fața tuturor:
a plugarilor harnici, a brazdelor toate,
a pămîntului înmormos roditor,
— pentru că înut în aceste mări binecuvîntate.

In romînește de GEORGE-RADU CHIROVICI

In romînește de CEZAR BALTAG

„REGELE ȘI LUSTRAGIUL”

LA R. D. VIETNAM

A apărut de curînd la editorul Mondadori din Milano un masiv volum, de peste 600 de pagini, în care Domenico Rea (Regele și lustragiul) aparține scriitorului italian, Domenico Rea.

Încă tânăr, (născut în 1921), Domenico Rea s-a făcut cunoscut dintr-o dată în lumea literelor italiene prin orientarea realistă a schițelor sale, tot astfel instanțane, reprezentînd aspecte colorate, calcedoscopice, ale vieții locurilor regiunii Neapolitane.

Dintre volumele sale anterioare pot fi amintite Gesù fate luce (Iussu la lumina), Quel che vide Cummo (Ceera ce a văzut Cummo) și Incerarea de roman Una vampata di rosso (O vâpate de roșcălă).

Pe Domenico Rea îl caracterizează precizia stilistică, conștiința în descrierea dramatică a unei acțiuni,

Alexandru BALACI

„Un desenator poate desena o linie, dar o linie poate de asemenea să deseneze un desenator” scria un iubitor al artei lui Steinberg, comentînd exact, în cuvinte, una din achilele sale paradoxale. Nimeni n-a reușit mai bine ca el să exprime spontanitatea mișcării, viața decă. Totul e în mișcare în desenul lui Steinberg. Lumea vizibilă ca și cea invizibilă. Grafia poate exprima totul, chiar inefabilul cîntecului. Și dacă Rimbald descoperă echivalente între sunete și culori, Steinberg asociază muzica cu geometria. Vizualizează muzica. Linile se dezvoltă, aproape sub ochii noștri, își mătură singure simpatia și antipatia pe care le au, atracția care le face să fraternizeze sau înfrîngerea care le curmă elanul, aparent fără motiv, pe mijlocul foii albe. Înțelegerea între două linii poate semnifica tot atîta bucurie ca și aurora dragostei omenești, desenul oprit cu bruschetă, neterminat, presupune o dramă în lumea tainică a elementelor, amurgul unei altfel de vieți, sfîrșite înainte de vreme. Nu știu sigur ce se petrece noaptea în volumul cu copertile închise. Bănuiesc numai. Cu puțin noroc, deschizînd cartea pe neașteptate, sper să pot surprinde cîndva figurile desenate, cum își schimbă locurile, sărînd de jur și de împrejur pe alți, jocurile lor necunoscute la care noi nu avem încă acces. Dar mult sînt convins că în fiecare dimineață volumul arată altfel decît o zi înainte.

Ca și Lewis Carroll, poet al metamorfозelor vieții. Universul lui invadează unora, nu foarte des, de bucurie, altelei confundat în climatul unei tristeții fără sfîrșit. Natura devine pentru artist, ca și pentru copilul cu care se înțelege și cu care se aseamănă în atîtea privințe, prilejul festiv al unei fantastice călătorii. Incanțanța lui, bagheta magică, descintecul, passa lui magnetică, atotputernicia lui... desenul. Și dintr-o dată căpătăm privilegiul rar de a deschide ochii asupra lumii necunoscute în care trăim, cu o sută de ochi în același timp. Cu o mie de ochi. Ochii unor furnici, unor păsări, unor giganți. Planta cea mai umilă are unora pe scara vieții dimensiunile unui eucaalit uriaș. Colțul modest de grădiniță se transformă în perspectiva unei gize, într-o junglă plină de tentații și neapomenite aventuri. În lunca bogată a ierburilor se agită neștută de nimeni viața misterioasă a făpturilor elementare. Puiul de găină căutîndu-și hrana, capătă proporțiile unui monstru preistoric, a cărui apropiere semnifică moartea. Găina are prestigiul forței implacabile a elefantului în fața rimei insignifiante. Făptura vine, lupînd pentru existență capătul nu știu ce dimensiune fabuloasă. Natura decorativă și atrăgătoare nu e pasivă, incremențată. Orice colț infinitesimal al ei, ascunde duetul necințat pe care viața îl dă cu moartea, efortul disperat al făpturilor care trăiesc pentru a supraviețui.

Recent a apărut la Moscova cartea „Romina Populă azi” editată în comun de redacțiile „Pravda” și „Sciența”, cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a eliberării Romîniei.

Articolul introductiv al volumului este semnat de tovarșul Gheorghe Gheorghiu-Dej, și intitulat „20 de ani de muncă creatoare”. Realizările acestor ani — se spune în articol — îndreptălesc pe deplin bucuria și mulțumirea pe care o încercăm astăzi muncitorii, țărani colectivizii și intelectuali patrii noastre, care muncesc cu avînt și încredere în viitor, în numele cuceririi de noi culmi pe drumul dezvoltării construcției socialiste.

Paginile cărții cuprind articole, reportaje, declarații ale unor personalități din viața politică, economică, științifică și culturală, eroi ai muncii socialiste, scriitori, ziaristi din cele două țări. Citim articole semnate de Marțin Isac, Mihai Dalea, Mihai Florescu, Constanta Crăciun, Corneliu Mănescu, N. K. Baibakov, E. I. Afanasenko, Bogdan, Tudor Argeșchi, Mihai Beniuc, Geo Bogza, Radu Beligan, Vera Mareșkaia, Petrus Brovka etc. Cartea cuprinde un mare număr de fotografii și grafice reprezentînd realizări din domeniul industriei, agriculturii, social-culturii, trumusești ale naturii, noua înfățișare a orașelor și satelor noastre precum și reproduceri de artă plastică românească.

Melihe Cevdet Anday este unul dintre cel mai reprezentativi scriitori turci contemporani.

Numela său este omintă adesea alături de cele ale lui ORHAN KANIK și OKTAY RIFAT, tenamii poezii care în anul 1941 au publicat împreună volumul de versuri intitulat „GARIP” (OBIDIT) un adevărat manifest literar. Grupul, căruia s-a orientat poesia apra sursele ale folclorice. Volumul marea apărute unui auto-proiect în lirică după o îndelungată perioadă de tulină și înaltă, predominant caracteristică literaturii „Osmeni” din epoca imperiului. Pătrînd formulele grecești de curie, noua poezie cultivată cu mult talent de cel trei poezii amintite se adresează mai direct publicului prin întemeierea versului alb, exprimînd preocupările zilnice ale omului simplu și vehiculînd vigoros limba vorbită de popor. Treptat, această poezie și-a croit un lăgăș tot mai larg.

Cevdet Anday este autorul unor valoroase volume de versuri ca „Arborele care și-a pierdut lînistea” (1943) „Telegiata” (1952) „Unde la umăr” (1956).

În prezent, stăruie „Cumburte” din Istanbul publică în folion romanul său „Ayıklar” („Paraziții”), care descrie deastmărea unei familii aristocratice din Istanbul.

Melihe Cevdet Anday mai este cunoscut și prin o sustinută activitate de critic literar precum și prin valoroase traduceri din literatura universală. Chiar în acest an a publicat o colecție de traduceri din literatura turcă cuprinzînd terețele lucrărilor ale lui Bacon, Hazlitt, Shelley, Newman, Priestley, Herbert, Elliot.

Melihe Cevdet Anday a fost prezentat cîntitorul romanului pentru prima dată în paginile revistei „SCOLUL XX” prin poeziile „Tine-la bine”, „Să fluerii” și „Hiroshima” în traducerea lui Tiberiu Udan.

Festul a condus dilectele scriitorilor turci la recenta întrunire a scriitorilor bolonezi de la Solla.

Melike ROMAN

MELIHE CEVDET ANDAY

ATLAS LIRIC

ZIUA CARE VIN

Știu, acum știu bine,
Totul e în ziua care vine.
Inima-mi freacă de bucurie
otelită, gata pentru lupta mare.
Încă puțin... îmi zic
și totul, totul e scîldat în soare.

ÎN JURUL TĂU SÎNT BOGĂȚII

Priveste-ți jurul tău, Mehmet,
în aflii printre bogății:
Tot ce ascunde-n el pămîntul,
Aur, cărbune, fier, aramă,
Tolu-i al tău, tolu-i al tău,
Scoate-ți poji, (și suiera bancherul)
ce scoji,
e tot al meu.

SĂ FLUERII

Pentru milioanele de pești, nevoia e de mare,
Pentru iubire — doar să fii șomer,
Pentru ca, noaptea-n pat, să nu mai simți
arsura ce de iad a tîlpîrilor rănite
ar trebui să fii bogat.
Dar ca să fluerii
n-ai nevoie de nimic...

ȚĂRM AL MĂRII,
MI-E RUȘINE DE TINE...

Mi-e rușine de tine, țărîm de aur al mării:
Vin să te văd
doar cînd n-am bani,
cînd sînt șomer.
Dar, uite, ca miine poate iau o slujbă
și tot așa, poimîine mă însor.
Atunci,
ei da! atunci
o să te aștept acasă,
o sărîm de aur și smarald
al mării...

In romînește de Tășcu GHEORGHIU

STEINBERG

Jordan CHIMET

Una din temele tratate la seminarul de literatură românească al universității din Marburg (R.F.G.) în anul școlar 1963-1964 a fost „Lectura și interpretarea romanului Morometii de Marin Preda”. Într-o scrisoare adresată redacției „Gazetei Literare”, organizatorului și conducătorului dezbaterilor dr. Klaus Heilmann, manifestăm că în înfățișarea acestui roman din țara sa ar trebui să se procedeze la un studiu mai aprofundat al literaturii române contemporane, deoarece ea — așa cum va admite neapărat orice cititor informat din străinătate, este reprezentată de a se afla de creații care egalează cele dintr-o țară. În literatura de dinainte de 1944, devenită între timp clasică”, și apoi creată cu o aplecare la tema de seminar „Morometii”, linia cea mai importantă este comună se situează în fruntea prozei românești din ultimii 20 de ani. Pentru a o da posibilitatea studenților să facă cunoștință cu romanul lui Marin Preda mai pe larg decît permite cadrul unui seminar, dr. K. Heilmann a indicat în limba germană o bună parte din această lucrare, în scop exclusiv didactic, ceea ce a necesitat unele completări.

Scrisoarea adresată redacției noastre de dr. K. Heilmann este însoțită de o notă de lectură a doi studenți, Ulrich Kraft și Klaus Dieter Schreiber care, cuplându-se între ele de culoarea folclorică a „Morometii” subliniază, printre altele, că impresiunea faptului că în această operă folclorul „nu e lesăv și nu apare graful, ilustrativ, se înțelege o parte în construcția profund realităților a romanului”. Studenții amintesc în această ordine de idei, ca exemplu, paginile în care M. Preda prezintă așteptul, ritualul țărănesc la moară, ș.a. După ce analizează cu remarcabil discernămint conținutul social al romanului, el adaugă observanța că, în carte, numai destinația familiei Moromete pare a fi încheiată, așa dar că o continuare a ritului este într-un nou volum ar fi într-un total justificat și conchide: „Dar și fără aceasta, romanul lui M. Preda, înțind seama de cele ce am precizat mai înainte (desigur, pe baza a ceea ce am înțeles în configurația social-economică a Romîniei burgheze n-ai constituie o importanță deosebită de „Muzeeu Scutului” precum și de alte lucruri de ieri țo de cea de azi și a omenilor din această țară”.

Jordan CHIMET

În revista social-politică „Ereva” precum și în mai multe numere ale cotidianului „Avghil”, poeta Rita Bouni Papa își notează pe larg impresiile de călătorie în urma vizitei făcute în R.P.R. cu prilejul festivităților legale de comemorarea lui Eminescu. Calificînd drept „exemplară” organizarea acestui festival, poeta afirmă că „nu a fost doar un eveniment cultural internațional de înaltă tinută, dar și un prilej de elevare spirituală a poporului român, care și-a îmbrăcat stralele sărbătorii pentru a-și cînta poezii libere și, totodată, pentru a face cunoștință cu poezii din alte țări”.

„Trecînd în revistă frumoasele călătorii înconjurate de flori și de verdețea ale Bucureștiului și a prilejului de înțelegere asupra „Casei Scînteii”, vizitatorului și încheie relatările entuziaste despre mișcările de exemplare și mîile de titluri care ies din rotativete acestui gigant cu următoarea imagine: „vechea, ilegală și prigonița Scînteie” („) s-a transformat într-un soare care și luminează pe toți”.

În articolul „Sufletu Romîniei” poeta descrie muzeele noastre cu rare plesse antice (cel din Constanta în special), farmecul particular al Moldovei și al verității stilurilor arhitecturale din satelile noastre. Este impresionant în chip deosebit de „Muzeeu Scutului” precum și de alte lucruri de păstrare a valorilor culturale din trecut.

În două numere ale ziarului „Dimacra-ti” Alah”, prezintă un raport foarte exact și expunere a călătoriei sale în R.P.R. cu prilejul Festivalului Mihai Eminescu. A vizitat Constanta și stațiunile litora-